

"KÖY MALİYEMİZ" İN GENEL MESELELERİ

Yazan: Doç. Fehmi YAVUZ

18/3/1942 gün ve 442 sayılı Köy Kanununun kurduğu düzene göre köyler çapı küçük birer belediyedir. Belediye Kanunundan ayrı bir Köy Kanununun mevcudiyetinin sebeplerini yurdumuzun iskân bakımından taşıdığı özelliklerde aramak lâzımdır. Köy Kanununun mucip sebepler lâyihasında "Belediyelerimizin dört dereceye tefriki lüzumlu görülerek bu dört dereceden her birine (köy), (kasaba), (şehir), (büyük şehir), unvanını vermek,, ve her derece için ayrı kanunlar hazırlamak bahis mevzuu edilmmişti (T. B. M. Zabıt Ceridesi: cilt 6. s. 339). O halde köy idareleriyle belediyeler arasındaki fark, mahiyet farkı olmayıp, derece farkından ibarettir.

Köy maliyesiyle ilgili mevzuata ilk defa merhum Cezmi Erçin'in "Mahalli İdareler,, adlı dördüncü kitabında yer verilmiştir. Tevfik Koral'da 1944 de çıkan "Mahalli İdarelerde vergi, resim ve harçlar,, adlı kitabına köylerden başlıyor. Köy İdareleri hakkında yazılmış genel mahiyetteki eserlerle (Gafur Soyulu'nun,, Köy nedir ve nasıl idare edilir,, ve "Köyün devlet hizmetleri,, adlı kitabı çok önemlidir.) idare hukuku kitaplarında da köy maliyesi ile ilgili mevzuata az veya çok yer verildiğini görüyoruz.

Fakat köy maliyesi ile ilgili rakamlara resmi ve özel yayınlarda pek az yer verilmiştir. Meselâ köy bütçeleriyle ilgili rakamların yayınlanmaması büyük bir eksiktir. Şahsi ve münferit mahiyetteki müşahede ve derlemelerimiz dışında aşağıdaki kaynaklardan da faydalanarak, köy maliyemizi, mevzuat mukayeseli rakamlara dayanmak suretiyle, toplu bir halde incelemeğe çalıştık:

1 — İç İşleri Bakanlığının muhtelif zamanlarda yayınladığı raporlar ve il esası üzerine tertiplemediği köy bütçeleri tutarları (sonuncular yayınlanmıştır).

2 — Anket suretiyle bazı ilçeler hakkında elde ettiğimiz malûmat.

3 — Kaymakam namzetlerinin Kaymakamlık Kursu müdürlüğüne verdiği konumuzla ilgili mütalâanameler.

Köy maliyesi hakkındaki etüdümüz şu beş bölümü ihtiva ediyor: 1 — Köy giderleri, 2 — Köy gelirleri, 3 — Köy bütçeleri, 4 — Köy maliyesinin genel meseleleri, 5 — Netice. [1]

Genel meselelerin daha geniş bir okuyucu kitlesini alâkadar edebileceğini düşünerek dördüncü bölümü bir dergi makalesi haline getirdik.

Konumuzu aşağıdaki sıraya göre inceliyeceğiz:

- 1 — Köyde gider ve gelir artması,
- 2 — Köylerde nüfus başına düşen masraflar,
- 3 — Bir köyün bütçe tutarı ortalaması,
- 4 — Köy maliyesinin devlet ve diğer mahallî idareler maliyesi yanındaki önemi,
- 5 — Mali denkleme.

1 — *Köyde gider ve gelir artması:*

Devlet ve diğer mahalli idarelerin masraflarında görülen artmalar, köy masraflarında da müşahede edilmektedir. Para ekonomisinin köylerimizde daha fazla gelişmesiyle bütçe usullerinin ıslâhından ileri gelen görünüşte artmalar yanında, köy için en ilksel (iptidai) komün vazifeisini sayan Köy Kanununun 13 ve 14. maddelerindeki mecburî ve isteğe bağlı olan vazifelerin yapılmasından doğan hakikî artmalar da vardır. Köy Kanununun mecburî işlerden bahseden 13. maddesinde; evlerde odalarla ahırları bir divarla birbirinden ayırmak, köyün her evinde üstü kapalı veya lağımlı bir halâ yapmak, çapraz iki yol yapmak.... gibi hususları sayarken, Milletlerarası köy yaşayışını güzelleştirme kongrelerinde büsbütün başka kararlar alınmaktadır. Meselâ 1930 da Liège de toplanan kongreye 27 hükümetin 46 murahhası ve 29 millî çiftçi partisinin delegeleri iştirak etmiş ve köy işleri hakkında 76 rapor, 10 etüt verilmiştir. Bu rapor özetlerinden bazı noktaları aşağıya alıyoruz;

a) Köyde muhite göre bir fikir merkezi, idare mekanizması ile eğlence ve istirahat yerleri vücuda getirilerek köylünün şehre gitmesine lüzum kalmamalıdır.

[1] Dergi makineye verilmeden sözü geçen etüt kitap hâlinde yayınlanmıştır. «Köy idarelerimizin maliyesi» Fehmi Yavuz. Siyasal Bilgiler Okulu yayınlarından No. 16.

b) Her türlü ziraat makinalarının alınıp kullanılması için kooperatifler kurulmalıdır.

c) Yapılar muhite uygun olmalı ve şehir mimarisinin köye sokulmasına mukavemet edilmelidir.

d) Köy şoseleri ve köy demiryolları etrafının doldurulması ve süslenmesi peyzajistlerin emirlerine göre yapılmalıdır. [2]

Memleketimizin köy yaşayışı bakımından da uluslararası yerini sağlayabilmesi için, köylerde başarılması gereken iktisadî, sıhhi, sosyal ve kültürel ödevler ve bunların istediği masraflar da durmadan artacaktır.

Köy Kanununun kabul tarihi olan 1924 den 1938 e kadar geçen yıllar için elde ettiğimiz rakamlar noksan ve büyük ölçüde tahminlere dayanmaktadır. Meselâ 1934 yılında köy bütçeleri dört milyon lira tahmin edilmiştir. [3] Hattâ 1931 Birinci Ziraat Kongresi dolayısıyla yayınlanan iki ciltlik büyük eserde, mühim bir yekûn tutmadığı mütalasıyla, köy gelir ve giderlerinin incelenmesine lüzum bile görülmemiştir. [4] İç İşleri Bakanlığı, imece hariç olmak üzere, köy bütçelerini 1935 de on, 1936 da on iki milyon lira olarak hesaplamıştır. 1937 de imece de köy bütçelerine girmiş bulunuyor.

1938-1943 yıllarına ait köy bütçesi gelişmesini 1. numaralı cetvelden takibetmek kabildir;

(Cetvel No. 1) 1938-43 köy bütçeleri tutarı (1000 olarak)
(Rakamlar bütçe tahminlerine dayanmaktadır. Kati hesapları göstermez.)

İdari birimler	1938		1939		1940		1941		1942		1943	
	%		%		%		%		%		%	
Türkiye	21601	100	20685	96	19929	92	22711	105	25653	118	38636	178
Ağrı il.	89	100	87	97	123	138	103	116	131	147	194	217
Balıkesir	1301	100	1213	93	989	76	1098	84	1340	103	1967	151
Afyon	549	100	521	95	405	74	492	88	587	107	920	167
Diyarbakır	173	100	188	109	168	97	226	131	189	109	294	171

² Belediyeler Dergisi, sayı: 43 s. 25 - 41 «Köy yaşayışını güzelleştirmek için bugüne kadar yapılanlar» Naci Kıcıman

³ Maliye Mecmuası: sayı, 1 sahif; 17 J. Pichard's'in raporundan

⁴ «Köy Kanunu'nun tatbiki için tutulan muhtar, kahya gibi eşhasa verilen ücretler... kağıdı ve takibi kabil olmıyan, aynı zamanda mühim bir yekûn tutmıyan bu mükellefiyetleri araştırmaya lüzum görmedik.» Birinci Ziraat Kongresi İhtisas Raporları: sahife, 1918 Şevket Süreyya.

1939 ve 1940 yıllarında kaydedilen hafif bir gerilemeye rağmen, ceteris paribus köy bütçelerindeki artıcı temayülü açıkça göstermektedir. Köy bütçesi tutarlarının 1934 de hakikaten dört milyon lira raddesinde olduğunu kabul edersek (biz bu rakamı çok aşağı buluyoruz) 1943 yılına kadar dokuz buçuk misli bir yükselmeye karşısında bulunuyoruz demektir.

Köy bütçelerini 1943 yılında 39 milyon liraya yaklaşmış buluyoruz. Bu artışın hepsi köy hizmetlerindeki gelişme ile izah edilemez. 1941 yılından itibaren bakayanın bütçelere alınması gibi sırf teknik sebepler de bu hususta önemli bir rol oynamıştır. Fakat köy hizmetlerindeki gelişmenin rolünü küçümsetmemek icabeder.

1944 ve 1945 köy bütçelerinde daha önemli bir artma ile karşılaşacağımıza muhakkak gözüyle bakılabilir. Okul işleri bu günkü hızıyla devam ettiği (1945 yılında 3000 köy okulu yapılacak, 7 - 8sene müddetle her yapılacak olan okul sayısı bu rakam civarında olacaktır.) ve 4459 sayılı kanun gereğince köy ebe ve sağlık memurları için yapılacak ev ve istimlak edilecek tarla işlerine his verildiği takdirde, önümüzdeki yıllarda daha büyük artmalara şahit olacağız.

2 — Köylerde nüfus başına düşen masraflar:

İdare biriminin küçülmesiyle komün masrafları yalnız mutlak olarak değil, aynı zamanda nispi olarak da azalmaktadır. Yani şehirlerden kasaba ve köylere inildikçe sade bütçe yekûnları düşmiyecek, beher nüfusa isabet eden masraf miktarı da azalacaktır. [5]

Memleketimizde bir köyün ortalama nüfusu 354 dür. İstatistik yıllıklarına göre mevcut 37951 köyden 23937 sinin ev adedi 50 den aşağıdır. Köyü meskûn bir birim olarak kabul edersek, yukarda verdiğimiz ortalamanın çok düştüğünü, bazı illerimizde 53 e kadar indiğini görürüz. [6] Bu kadar küçük insan topluluklarında çeşitli müşterek ihtiyaçların belirlenmesi ve bunların karşılanmasına yetecek vasıtaların elde edilmesi ise çok zaman mümkün olmayacaktır.

Nüfus başına düşen masrafları hesaplarken elimizdeki rakamları ayırmak zorundayız. Bütün köylerimiz Köy Kanunu ile idare edilmediği için, bütçe yekûnlarını köylü nüfusa bölmek gibi basit bir hesap ameliyesiyle işin içinden çıkmak kabil değildir. Bütçe yapan ve yapmayan

4 Siyasal Bilgiler Okulu Dergisi sayı: 1, s. 139 «Belediyeler maliyesinin umumi meseleleri» Ernst Reuter.

5 Memleketimizdeki meskûn yerler için bak: İdare Dergisi; sayı 174, s. 120 Kemal Varınca.

köylerin nüfus tutarlarına dair rakamların bulunmaması da bizi bazı faraziyelerin kabulüne mecbur ediyor.

Köy Kanununun 89. maddesinde; "işbu köy kanunu kadın ve erkek nüfusu 150 den yukarı köyler içindir.,, hükmü bulunduğuna göre, bütçe, yapmayan köylerin nüfusunu 150 den aşağı olarak kabul edebiliriz. Şimdi bütçe yapmayan 9703 muhtarlığın nüfusunu tahmin etmek kabıyor. (İç İşleri Bakanlığındaki kayıtlara göre Köy Kanunu ile idare edilen ve edilmeyen muhtarlıkların sayısı 38 803 dür). İstatistik Yılığının cilt: II, s. 86 sında bulunan guruplar itibariyle köy adedi ve nüfusları tablosunda nüfusu 1-150 olan 7804 köyde bulunan 755 502 nüfusu köy sayısına bölersek, 97 rakamı elde edilmektedir, Biz köy kanunu ile idare edilmeyen (bütçe yapmayan) köylerin ortalama nüfusunu 100 kabul etmek istiyoruz. Çünkü İç İşleri Bakanlığındaki malûmata göre Köy Kanunu ile idare edilmeyen yuntların sayısı 7804 değil, 9703 dür. O halde bunlardan bir kısmının 150 den fazla nüfuslu olması gerekiyor. Sarıkamış ilçesinin Köy Kanunu tatbik edilen ve edilmeyen köylerinin nüfus tutarını biliyoruz. Foça ve Ürgüp ilçelerinin ise bütün köylerinde Köy Kanunu tatbik edildiği için herhangi bir ayıklama gerekmemektedir.

Aşağıdaki cetvel (No. 2.), gerekli ayıklamalar yapıldıktan sonra nüfus başına düşen köy mükellefiyetlerini gösteriyor.

(Cetvel No. 2) Nüfus başına düşen köy mükellefiyetleri (kuruş olarak)

İdari birimler	1938	1939	1940	1941	1942	1943	1944
Türkiye	189	181	174	199	225	339	
Afyon ili	220	208	162	193	235	362	532
Ağrı ili	205	198	283	236	301	415	
Diyarbakır	145	157	140	190	157	228	384
Balıkesir	355	331	270	300	366	538	
Ürgüp ilçesi	64	96	131	145	158	230	346
Foça		214			225	329	584
Sarıkamış	123	151	135	93	248	365	887

Yukardaki cetvel nüfus başına düşen köy mükellefiyetlerinin artma yolunu tuttuğunu açıkça gösteriyor. Şimdiye kadar verdiğimiz malûmattan, artışın önümüzdeki yıllarda da devam edeceğini kestirmek güç olmayacaktır.

İç İşleri Bakanlığının bir raporunda memleket ortalaması 130 kuruş olarak gösterilmekte, çeşitli il ve bölgeler için 22 (Muş) ile 299 (Kırklareli) arasında değişen rakamlar verilmektedir. [7] Profesör Ernst Reuter Konjonktür mecmuasının sene: 2, No; 6 sında yayınladığı "Mahalli idarelerin mali kaynakları ve devletle mali münasebetleri," başlıklı yazısının köylerle ilgili bölümünde, nüfus başına düşen köy masraflarının bir lirayı cüzi tecavüz etmekte olduğunu zikrediyor. 1938 den evvele ait olan bu rakamlar, gelişmeyi daha açık bir şekilde göstermeğe yaramaktadır.

Bir köyün bütçe tutarı ortalaması

Nüfus başına düşen köy mükellefiyetlerinden sonra, bir köyün bütçe tutarı ortalamasını da tesbit etmeği faydalı buluyoruz. 3 No lu. cetvel bu maksatla hazırlanmıştır.

(Cetvel No. 3) Ortalama köy bütçesi tutarları (lira olarak)

İdari birimler	1938	1939	1940	1941	1942	1943	1944
Türkiye	742	710	684	780	881	1327	
Afyon ili	1193	1094	850	1012	1233	1933	2732
Ağrı "	418	405	576	481	615	908	985
Diyarbakır	219	238	212	287	238	375	
Balıkesir	1732	1615	1316	1462	1785	2619	
Ürgüp ilçesi	438	655	890	989	1079	1566	2352
Foça "		1707			1792	2614	4639
Sarıkamış	487	597	535	370	982	1444	3506

Beher nüfusa düşen mükellefiyeti gösteren cetvelle (No. 2), ortalama köy bütçeleri için hazırladığımız cetvelin belirtmek istediği hakikat aynidir. Fakat bugün belli başlı iki gelir kaynağı salma ve imece olduğundan (Bak: cetvel No. 4), köy bütçeleri ortalamasındaki artışı öğrenmekle, yeniden vereceğimiz vazifelerin salma ve imece üzerinde nasıl bir rol oynayacağını önceden kestirmek kabil olacaktır.

4 — Köy maliyesinin devlet ve diğer mahalli idareler maliyesi yanındaki önemi:

Âmme masraflarını incelerken mahalli idarelerin, bu arada köylerin yaptığı masrafların da göz önünde bulundurulması gerekir. Maliye

7 Belediyeler Dergisi: sene 1937, sayı; 19 s. 43 - 45

mecmuasının birinci sayısında 1927, 1930 ve 1934 yılları için yapılmış bir hesap buluyoruz. Profesör Ernst Reuter de bizde mahallî idarelerin âmme masraflarına iştirakini (köyler hariç olmak üzere) 1936, 1937, 1938 yıllarında mütenazıran %19, %18,6 ve %20,2 olarak hesaplamıştır. [8] Köy bütçelerini 1937 de 15, 1938 de 21 milyon lira kabul etmek suretiyle bu hesap tamamlanırsa, mahallî idarelerin (il özel idareleri, belediyeler ve köyler) âmme masraflarına iştiraki sözü geçen iki yılda mütenazıran %23,1 ve %24,4 e yükselmiş olur. Buradaki köy hissesi 1937 de %4,2 1938 de %5,2 dir. Garp devletlerinde komünler âmme hizmetlerinin önemli bir kısmını ifa etmektedirler. Merkezî devletlerin teşekkülü, komünlerin mahallî ihtiyaçları tatmin hususundaki önemini azaltmamıştır. "Modern devletlerin ekserisinde komünler heyeti mecmuasiyle âmme masraflarının en aşağı yarısını üzerine almış bulunmaktadırlar. Çok kere bu hisse yarından daha yüksektir., [9]

Mahallî idarelerimiz, kanunların kendilerine verdiği vazifeleri başarak malî kaynaklara kavuştukça, bizde de nisbetin bu idareler lehine gelişmesini beklemek doğru olur. Bu arada, esasen artma yolunda olan, köylerin mutlak ve nispi iştirakleri de yükselecektir.

5 — Malî denkleşme:

Bu tâbirle (Almanca = Finanzausgleich, Fransızca = Compromis fiscal) devletle mahallî idarelerin malî münasebetlerinde hâkim olan esaslarla çeşitli âmme kuvvetlerinin malî hükümlerlik alanlarının tâyinindeki prensipler ifade edilir. Malî denkleşmeye hâkim olması gereken prensipler çok zaman kanunlarla belirtilmez. Her memleketin geleneği, sosyal ve ekonomik bünyesi bu alanda önemli bir rol oynar. Bir memlekette hâkim olan malî denkleşme prensiplerini kavramak için, devletle mahallî idareler arasındaki iş bölümü ile bu kuvvetlerin çeşitli gelir kaynaklarından nasıl faydalandıklarını bilmek lâzımdır. Şu halde bir memlekette hâkim durumda bulunan devlet, vergiler ve iş bölümünde yapacağı değişikliklerle, malî denkleşmeyi bozabilecek bir durumdadır. Meselâ herhangi bir belediye hizmetini devletin kendi üzerine alması veya diğer bir âmme kuvvetine vermesi (şüphesiz gelir kaynaklarına dokunmadan) o belediyenin yükünü hafifletebileceği gibi,

8 Konjonktür mecmuası; sene : 2 No. 4-6 s. 62

9 Siyasal Bilgiler Okulu Dergisi sayı : 1 sahife 111 ve müteakip «Belediye maliyesinin umumî meseleleri» Ernst Reuter.

gelirle karşılanmadan yeni bir vazîfenin verilmesi de tamamen aksi bir sonuç doğurur. [10]

Malî denkleşmenin kanunlarla düzenlendiği memleketler de vardır. (Almanya ve İsviçre gibi). Bizim kanunlarımızda malî denkleşme tâbirine raslanmadığı gibi, bu mefhum dâ malî mahfîlerimizde yeni yer etmeğe başlamıştır. Muhasebi Umumiye Kanununun 26 ıncı maddesine konmuş olan; "Varidatı tenkis veya masarifi tezyit edebilecek hususat hakkında Vekâletlerce tanzim olunacak kanun lâyihalarıyla idarâtı hususiye ve belediyelerin varidatına müteallik kanun lâyihaları Maliye Vekâleti ile bilittifak ihzar olunmak lâzımdır.", şeklindeki hükmün kâfi derecede tatbik edilmediğine merhum Cezmi Erçin Mahallî İdareler adlı kitabında işaret etmiştir. [11] Muhasebi Umumiye Kanununun sözü geçen maddesinde köylerden bahsedilmemiş olması, bu alanın önemsizliği hakkındaki genel kanaatla izah edilebilir. Gelir ve giderle ilgili kanunlar arasındaki ahengin bütçe komisyonunda, katma ve geçici komisyonlarda bir dereceye kadar sağlanabileceğini söylemek doğru olur.

Köy gelir kaynaklarını salma, imece ve köy paraları olmak üzere üç ana grupta topluyarak, bu kaynaklardan altı yılda elde edilen varidatı aşağıdaki cetvelde hulâsa ediyoruz (Cetvel No. 4);

(Cetvel No. 4) Altı yılın 1938 - 43 gelir özeti

Gelirler	Altı yılın tutarı	Altı yılın ortalaması	Altı yılın % ortalaması
Salma	69 749 000	11 624 000	47
İmece	34 329 000	5 721 000	24
Köy paraları	31 187 000	5 198 000	19
Yekûn	135 263 000	22 543 000	90
Bakaya			8
Asker ailelerine yardım			2

a) Bakaya son üç senede bütçelere girmiştir.

b) Asker ailelerine yardım geliri son iki senede bütçelere girmiştir.

Hemen hemen yalnız salmanın bakayasına bahis mevzuu olduğundan, % 8 bakayayı da salmaya ilâve edersek, köy gelirlerinin %55 inin salmadan

10 Handwörterbuch der Staatswissenschaften; cilt III, sene 1926 s. 1016

11 Cezmi Erçin, Türkiyede Vergi Sistemi; Mahalli İdareler 1934 s. 8

ibaret olduğu anlaşılır. Bu hesaba göre salma ile imece köy gelirlerinin %79 unu sağlıyor demektir. Diğer kaynaklara %21 hisse kalıyor. İç İşleri Bakanlığı zamanla salmanın geriliyerek yerini imece ile Köy Kanununun 17 inci maddesinde sayılan 16 gelir kaynağına bırakmasını arzu etmektedir. Bu amaca ne zaman ulaşılacağını şimdiden kestirmek mümkün görünmüyor. Hiç olmazsa daha uzun yıllar salmanın mutlak önemini muhafaza edeceği söylenebilir.

İmecede ise kanun vazı (Yasamacı) köy işlerinin görülmesi için âdeta sihirli bir kuvvet bulmuş gibidir. Köy Kanununun esbabı mucibe lâyihasında; "Hidematı mahalliye'nin cümleten köy sandığından temini istifadesi bittabi kabil olmayacağına mebni, köylünün işsiz bulunacakları zaman ve mevsimlerde bedenen çalışmaları esası kabul edildi., denmekte ve Köy Kanununun 15 inci maddesinde "Köy işlerinin bir çoğu bütün köylü birleşerek imece ile yapılır., hükmü bulunmaktadır. Köylüye imece mükelefiyeti yükleten bir düzine kanun vardır. 4274 sayı Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilât Kanununun müzakeresi sırasında Büyük Millet Meclisi kürsüsünden söylenen şu cümle üzerinde biraz durmak istiyoruz. "Efendim köylerde mükellefiyeti bedeniye kadar bedavaya çıkan iş yoktur., [12] Bu cümleyi iki şekilde yorumlamak kabildir; a) Köylerde imece (mükellefiyeti bedeniye) ile yapılan bütün işler bedavaya çıkar b) Köylerde iş kuvveti için bir maliyet hesabı bahis mevzuu değildir. En iptidai iktisat prensiplerine uymıyan ikinci anlayışı bir tarafa bırakırsak (Hatibin de bu inançla konuştuğunu sanıyoruz), köy işlerinin imece vasıtasıyla bedava yapılabileceğine inanıldığı anlaşılır. [13]

Malî denkleşme bakımından köylerin durumunu aydınlatabilecek mahiyette olduğu için İç İşleri Bakanlığının bir tamiminden şu satırları aynen alıyoruz;

— Şunu da ilâve etmek isterim ki plânlaştırılmış köy kalkınmasında esas muvaffakiyet, yapılması kararlaştırılan işleri iyi tanzim, malzemesini noksansız olarak ihzar ve zamanında tatbik ve imeceye fazla yer ve kuvvet vermek suretiyle köylünün yükünü hafifletmek imkânlarını bulabilmektedir.

Bunun için de en kesirme yol; her şeyden önce örnek köy tarla ve bahçelerine önem vermek, Köy Kanununun 17 inci madde-

12 Köy Okulları ve Enstitüleri teşkilât Kanunu ve Müzakereleri; Maarifle ilgili kanunlar serisi sayı: 5, sahife 365

13 İmece hakkında; Türk Ekonomisi yılı: 2, sayı 13 «Türk köyünde imece» Fehmi Yavuz

Sinde yazılı gelir kaynaklarını canlandırarak ve kuvvetlendirerek gelirleri artırmak, mesai mükellefiyeti ile yapılabilecek işlere para tahsis ve sarfına sureti katiyede imkân verdirme-yip *imecenin büyük varlık ve kudretinden* istifade etmek ve müteakiben bu tedbirli hareketlerle her yıl muayyen bir nispet üzerinden *salmayı* azaltmaktır. Ve bu köy işlerinde faaliyetin ilk hedefi olmalıdır. [14]

Köy gelirlerinin çeşitli hizmetlere nasıl dağıldığını öğrenmekte fayda umduğumuz için altı yılın (1938-43) gider özetini gösteren 5 No. lu cetveli aşağıya alıyoruz.

(Cetvel No. 5) Altı yılın (1938-43) gider özeti

Giderler	Altı yılın tutarı	Altı yılın ortalaması	6 yılın % ortalaması
İdare işleri	56 554 906	9 425 717	41
Ziraat ve eko.	11 621 158	1 936 859	6
Kültür işleri	15 889 325	2 648 220	11
Sağlık işleri	14 824 647	2 470 774	10
Bayındırlık iş.	25 203 394	4 200 565	20
Türlü işler	15 734 741	2 622 456	10
Yekûn	139 828 171	23 304 691	98
Asker ailelerine Yardım			2

a) Asker ailelerine yardımda tahsis vardır; bu yardım son iki sene-
de bütçelere girmiştir.

b) Rakamların hepsi bütçe tahminlerini gösterir.

Bazı maliyecilerin yaptığı verimli ve verimsiz masraflar tasnifin-
den faydalanarak [15] Köy masraflarından ziraat ve ekonomi ile ba-
yındırlık masraflarını kısa vadeli, kültür ve sağlık işleri masrafları-
nı da uzun vadeli verimli diye vasıflandırabiliriz. Kısılması mümkün
olmayan idare masraflarını yapmak ise bir zarurettir.

Köylerde hangi işi öne almak gerektiği sorusuna yerine ve zamana
göre cevap verilebilir. Şüphesiz bir işe olağanüstü önem verimlesi, diğerle-
rinin yüzüstü bırakılmasını gerektirmez. Fakat köylerin ölçülü malî
güçleri karşısında diğer hizmetlerin hiç müteessir olmayacağı da iddia

14 Belediyeler Dergisi sayı 22, s 18

15 Amme masraflarının neveleri ve tasnifi için bak: Maliye Dersleri Fadıl h. Sur 78-89

edilemez. Bu alanda en son sözü söyleyecek siyasettir. Bugün kültür işlerinin ön plâna alındığını görüyoruz. Asrın teknik gelişmesi karşısında hiçbir işin bilgisiz yapılamıyacağına inanmıyan kalmamıştır, sanıyoruz. Köylerimizde okul ve okur yazar durumu ise normalin çok altındadır. Bir hamle yaparak, köylerimizde okul, öğretmen, okur yazar sayısını artırmak suretiyle uluslar arası yerimizi almak her alandaki millî verimimizi artıracaktır.

Yalnız Okul işlerinin sade köylü gücünden beklenilmiyerek bu alanda mümkün olan bazı yardımların yapılması gerekmektedir. Bir kere şimdiye kadar okulsuz kalmış olmanın sorumluluğu, bu kabil köylere yükletilemez. Nitekim, Köy Kanunundaki hükümlere rağmen, birçok büyük köylerin okulları bile il özel idareleri tarafından yapılmıştır.

Okul ihtiyacının karşılanması bakımından köyleri sıraya koymak icabederse, önce büyük köylerden işe başlanmış olduğunu kabul etmek yanlış olmaz. 1945 yılında 3000 köy okulu yapılacaktır. Her yıl bu sayı civarında okul yapılmak suretiyle 7-8 yıl sonra bütün köylerimizin okula kavuşması isteniyor. Okul işlerine büyük ve zengin köylerden başlanmış olduğunu kabul edersek, her yıl bir evveline nazaran daha küçük ve fakir köylerin iş başı etmesi gerektiği kendiliğinden anlaşılır. Köy Enstitüleri Kanunundaki; "Öğretmen tâyin edilecek köylere keyfiyet üç yıl önce bildirilir. Köy bütçesinde de ona göre tedbirler alınır. Öğretmen işe başlamadan evvel okul binasıyla öğretmen evi tamamen bitirilir.," hükmü kanun vazı (Yasamacı) tarafından köyler lehine kabul edilmiş önemli bir kolaylık olmakla beraber, bu işi üç yılda başarmak, gücünün dışında bulunan köylerin bulunduğunu da kabul etmek lâzımdır.

Memleketimizde köy bütçeleri ortalaması (1938 de) 742 liradan başlayarak 1943 de 1327 liraya yükselmiş bulunuyor. 1944 de de en yüksek ortalama köy bütçesini 4639 lira ile İzmir'in Foça ilçesinde buluyoruz (Cetvelimize göre en yüksek ortalama değildir.) Yine 1944 de Foçadan sonra Sarıkamış ilçesi geliyor. Sarıkamış hakkında verdiğimiz rakam, 1938 ortalaması olan 487 liranın yedi mislinden fazladır. Köylerimizin ödeme gücünün bu rakamların (Bak: cetvel No. 3) daha ne kadar yükselmesine elverişli olduğunu kestiremiyeceğiz. Yalnız bu nun yıldan yıla, bölgeden bölgeye değişeceği şüphe götürmez.

Köylerimiz ziraat ve ekonomi, bayındırlık gibi kısa vadeli verimli işlere altı yıl içinde bütün gelirlerinin %26 sını harcamışlardır. Mutlak

rakamlarla ifade etmek istersek, altı yılda bu alana yapılan masrafların 27 milyon liraya yaklaşmış olduğu görülür. İmece de dahil olduğu halde altı yılda yapılan bu masrafın köylerimizin kalkınmasında önemli bir rol oynamış olduğu kabul edilemez.

Köylerimizin malî güçlerinin büyük bir kısmını uzun vadeli verimli diye vasıflandırdığımız okul, köy ebe ve sağlık memuru evleri yapımına ayırdıkları şu sıralarda, köylünün istihsal kabiliyetini, bilhassa satın alma gücünü artıracak mahiyetteki bütün devlet yardımları ve tedbirler, her zamandan daha çok hora geçecektir. Zırai Donatım Kurumu ile Toprak Kanununun bu amaca ulaşmakta öncülük etmesini dileriz.

Ekim 1945

Bit, Pire, Karasinek, tahtakurusu: bunlar hep sağlığa zararlı böceklerdir. Fakat sivrisinek bütün dünyada sağlığın başdüşmanıdır. Çünkü yeryüzünde 700 milyon insan yaz-sonbahar aylarında bunun yüzünden sıtmadan yere seriliyor. 6 milyon da ölüyor. Ufacık kanatlı bir böceğin insanlığa yaptığı bu haince fenalıktan ibret alalım ve kökünü kırmağa çalışalım.